

BAGDI RÓBERT

PhD., főiskolai docens,
DE Gazdaságtudományi Kar, Debrecen
college associate professor,
assistant professor, University of Debrecen,
Faculty of Economics and Business, Debrecen

ORCID: 0000-0002-3340-391X
email: bagdi.robort@econ.unideb.hu

**ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ ÉS BANKVEZÉR:
PAUPERA FERENC PÁLYÁJA AZ 1920-AS ÉVTIZEDBEN**
MEMBER OF PARLIAMENT AND BANK MANAGER:
THE CAREER OF FERENC PAUPERA IN THE 1920S

Abstract

Ferenc Paupera (1876–1943) was not only a prominent figure in the financial world of Hungary in the 1910s and 1920s, but also in the public life in general, as he was a Member of Parliament between the two World Wars and was also the husband of actress Gizi Bajor for three years. His real financial career took off in 1906, with the number of positions he held in provincial banks and savings banks increasing every year. The breakthrough, however, came with the establishment of the Land Loan and Real Estate Bank of Hungarian Financial Institutions Ltd. in Budapest in 1911, where he was elected a Chief Executive Officer. 1922 brought another turning point, as several people left the Land Loan Bank and Ferenc Paupera became the president of the bank, which was transformed with the emergence of new shareholders. From 1922, Ferenc Paupera also became an independent MP member of the Pápa constituency, and in 1925 he joined the governing party. In 1929, the Land Credit Bank became insolvent, which had a decisive impact on the life of Ferenc Paupera, who lost all his public, political and financial functions, and was involved in a labour dispute that lasted for years.

keywords: election, Member of Parliament, elite, bank president

kulcsszavak: választás, parlamenti képviselő, elit, bankelnök

1. Bevezetés

A hazai pénzügyintézetek múltja változó fontossággal bírt az elmúlt egy, illetve másfél évszázad során történetírásunkban. 1840-ben kezdte meg működését az első hazai pénzügyintézet (Pesti Hazai Első Takarékpénztár), amit számos bank, illetve takarékpénztár alapítása követett. Nem feladatunk azonban, hogy tételes bibliográfia keretében ismertessük a hazai bankok történetéhez kapcsolódó szakirodalmat, illetve nagyobb kontextusba ágyazva, a gazdaságtörténet historiográfiáját. A hazai bankok és takarékpénztárak a dualizmus idején, illetve a két világháború között, alapításuk kerek évfordulóját ünnepelték, így ezen alkalmakra jellemzően valamilyen kiadvány is napvilágot látott.¹ A megemlékezésekkel egy időben megjelentek a tudományos igényű feldolgozások is, így már a dualizmus korában készült összefoglaló mű.² A II. világháború után megvalósuló új államrendnek szüksége volt a saját szemszögéből bemutatott kapitalizmusértelmezésre.³ Az 1980-as évek azonban minőségi változás indult el a hazai gazdaságtörténet

kutatásában, melynek egyik legfontosabb képviselője Kövér György.⁴ A következő évtizedekben aztán egyre változatosabb szemszögből sikerült a hazai bankok történetét gyarapítani. A közelmúltban pedig már a gazdaságtörténet területén historiográfiai szempontú feldolgozások is napvilágot láttak.⁵

Paupera Ferenc neve azonban eddig ritkán került előtérbe a gazdaságtörténeti feldolgozások során, noha a multipozícionális elit tagja volt a két világháború között.⁶ Paupera Ferenc 1927-ben négy jelentősnek mondott pozícióval rendelkezett, a Képviselőházban bizottsági elnöki tisztséget látott el, egy másikban pedig tag volt, amelyek mellé a kincstári főtanácsosi cím, illetve egy bank vezérigazgatói tisztsége járult. Két történeti munka kapcsolható Paupera Ferenc személyéhez: Gyúrósi Pál a magyar–csehszlovák kereskedelmi tárgyalások történetét⁷ dolgozta fel, amelyben Paupera Ferenc a kezektől részt vett, sőt már az azt megelőző informális egyeztetéseken is, mert „jó cseh kapcsolatokkal rendelkezett”.⁸ Tomka Béla pedig a Paupera Ferenc neve említése nélkül, az alábbiakat fogalmazta meg: „...ekkor – s az egész két világháború közötti periódusban – csak egyetlen nagyobb hazai bank került csődbe: a Földhitelbank. Ennek 1930-as bukásához az ingatlanárak és a földek forgalomképességének csökkenésén kívül elsősorban – neve alapján sejthető üzletkörével aligha összeegyeztethető – merész spekulációi vezettek.”⁹

Tanulmányunkban Paupera Ferenc az 1920-as évtized során megvalósított gazdasági és politikai tevékenységének egyes pontjait kívánjuk összefoglalni, a Földhitelbank levéltárban fennmaradt anyagai, a napi sajtó, illetve egyéb források alapján. Milyen mérföldkövek határozták meg Paupera Ferenc pályáját, hogy kortársai azt írják róla, az „egyetlen bankvezér, aki politikus is egyben, aktív politikus, országgyűlési képviselő. Hogy ez minek kell neki? Csak.”¹⁰

2. Paupera Ferenc életrajza

Paupera Ferenc 1876-ban született Budapesten.¹¹ Családjáról annyit tudunk, hogy édesapja, akit ugyancsak Paupera Ferencnek hívtak, a Fővárosi Rendőrkapitányság III. Belügyi Osztályán volt írnok az 1880-as évek elején, a rendőrségen belül kisebb kitérővel¹², végül rendőrségi fogalmazóként, kerekítve 14 évnyi szolgálattal ment nyugdíjba 55 éves korában, de a következő évben elhunyt.¹³ A forrásokból nem derült ki pontosan, hogy a család milyen módon kötődik Pozsonyhoz, annyi bizonyos, hogy Paupera Ferenc apai nagyanyja Paupera Antalné született Vínáry Franciska 1890-ben Pozsonyban hunyt el 77 évesen.¹⁴ A fiatalabb Paupera Ferenc iskoláit Budapesten végezte, kereskedelmi és gimnáziumi érettségét tett, majd a Budapesti Tudományegyetem doctor utriusque juris diplomát szerzett.¹⁵ Az egyetem elvégzése után apja nyomdokain lépve rendőrségi fogalmazó lett a Főkapitányság Bejelentési Osztályán.¹⁶ A jogászok közösségével fenntartotta kapcsolatait, hiszen az még a napilapokba is bekerült, hogy a Budapesti Ügyvédi Kör Vívótársasága vívó estet rendezett, ahol Paupera Ferenc kitűnt a sportolói tehetségével.¹⁷ 1900-ban pedig indult a magyar bajnoki kard és törvívó versenyen is, noha ott érmet végül nem szerzett.¹⁸ A századfordulóra munkahelyet változtatott, mert az 1900–1901. évi budapesti lakcímgjegyzéken, már bankhivatalnokként határozták meg.¹⁹

3. Paupera Ferenc és a bankok

Paupera Ferenc életét az 1900-at követő évtizedben csak a Compassok által lehet valamelyest rekonstruálni. Bankhivatalnokként 1906-ban jutott el oda, hogy egy pénzüzetben valamilyen vezetői tisztséggel bízzák meg, amikor a 250.000 korona alaptőkével alapított Zentai Agrár Takarékpénztár Rt. felügyelőbizottságának lett az elnöke. E pénzüzet alapításában a Magyar Agrár és Járadékbank, a Bácsmezei Agrártakarékpénztár Zombor és a Közgazdasági Bank Szabadka vett részt, Paupera Ferenc valószínűleg a budapesti székhelyű alapító bank munkatársa lehetett.²⁰ A következő években látványosan kezdett el gyarapodni a pénzüzeti funkcióinak a száma. 1907-ben a Szabolcsi Agrár Takarékpénztár Rt. (Nyíregyháza)²¹ alkalmazásában is állt, mert a háromtagú igazgatóság tagja lett. E pénzüzet nem újonnan alapították, de fontos változásnak tekinthető, hogy 1907 áprilisában 600.000 koronáról 1,5 millió koronára emelték az alaptőkéjét, amely a Magyar Jelzálogbank, a Magyar Agrár és Járadékbank és a Magyar Telepítő és Parcellázó Bank támogatásával valósult meg. Egy év múlva, a Magyar Királyi Postatakarékpénztár engedélyezési kölcsönüzlet vezértitkára lett. 1909-ben pedig a szabadkai Délvidéki Közgazdasági Bank Rt. esetében bízták meg egy újabb pozícióval, hiszen felügyelőbizottsági tag lett. 1910-ben pedig az Agrártakarékpénztár Rt. Eger következett, ahol igazgatósági tag lehetett. E számos vidéki pozícióját ráadásul budapestiként látta el, a pénzüzetek közös jellemzőjének tűnik, hogy az Alföldhöz kötődtek (agrárhitelezés), és területileg inkább a Délvidék felülreprezentáltsága nevezhető még jellemzőnek. Kapcsolati tőke nélkül szinte bizonyos, hogy e beosztásokkal nem bízták volna meg, 1910-re azonban a zentai szerepvállalása megszűnt.

Mіндеzen tisztségek és az ezzel járó kapcsolatrendszer megalapozhatta, hogy Paupera Ferenc részt vegyen egy új alapítású, agráriumhoz kötődő bank alapításában. 1911. március 16-án alapították meg ugyanis a Magyar Pénzüzetek Földhitel és Ingatlanbankja Rt.-t több hazai pénzüzet részvételével.²² Az új pénzüzetnek Paupera Ferenc lett a vezérigazgatója.²³ A bank alapításában a legnagyobb részvényesnek a Magyar Pénzüzetek Központi Hitelbankja számított, ami a részvények közül 18.750 darabot birtokolt (62,5%).²⁴ Az Angol–Osztrák Bank²⁵ ugyancsak részt vett az új pénzüzet alapításában, de a 200 korona névértékű részvényekből csupán 6250-et birtokolt (20,83%). Az alapításban más pénzüzetek is rész vettek, amelyek közül egy volt fővárosi székhelyű, a Budapest Erzsébetvárosi Takarékpénztár (4,16%), míg a többiek vidéki székhellyel rendelkeztek.²⁶

A bank alapszabálya 7 pontban foglalta össze a bank üzletkörét (6.§). A legfontosabb ezek közül, hogy a bank célja a földbirtokok, telkek és ingatlanok megszerzése vagy kölcsönök nyújtása ezen üzletekre, hogy a vevők azokat a bank felügyelete alatt részben, vagy esetleg egészen továbbadják. Önálló pontban fogalmazták meg, hogy a megszerzett ingatlanokat földarabolva is értékesítik. Célként fogalmazták meg továbbá, hogy az ingatlanokat közvetlen gazdálkodás vagy haszonbérbeadás révén is hasznosítják.

Ez az új alapítású bank működése azonban ellehetetlenült, mivel csőd miatt a Magyar Pénzüzetek Központi Hitelbankja kikerült a tulajdonosi körből. Átfogó átalakítás következett, aminek részét képezte, hogy a Magyar Pénzüzetek Földhitel és Ingatlanbankja kibővítette üzletkörét és a kamatozó kötvények kibocsátását is felvette a tevékenységei közé, majd nevet változtatott és az 1912. évi közgyűlésen már Földhitelbank Rt. néven működött.²⁷ A részvényesek köre ugyancsak átalakult, az állandóságot az Angol–Osztrák Bank képviselte, amely egészen

1922 végéig az egyik legnagyobb részvényesnek számított, sőt a Földhitelbank pénztáraként is az Angol–Osztrák Bank budapesti telepét jelölték meg. Az Angol–Osztrák Bank birtokában azonban csak 202 részvény maradt meg az alapításkori 6250 darabból. A korábbi részvények kétharmada feltehetően a bank vezetőségének a tulajdonába került át, akik közül dr. Kohner Adolfot kell kiemelnünk (1245 részvény), mert az alelnöki tisztséget is ellátta. A bank működésének első tíz évben az Angol–Osztrák Bank és a Kohner Adolf és fiai cég rendelkezett a legnagyobb részvénytulajdonosi részesedéssel. Az 1916. évi első tőkeemeléskor a Pesti Hazai Első Takarékpénztár és a Deutsch Ignác és Fia cég került be a tulajdonosok közé. A Földhitelbank ezzel ténylegesen is bekerült a Pesti Első Hazai Takarékpénztár érdekkörébe. Az évek során megjelenő új részvényesek többnyire a budapesti pénzarisztokrácia képviselői voltak.

A Földhitelbank alapításkori célja az volt, hogy földbirtokokat vásároljon meg, majd azokat feldarabolva kisebb parcellákként értékesítse. A bank 1911 és 1925 között összesen 105.164 hold – többnyire hitbizományi – földet vásárolt fel.²⁸ A kortársak számára a legnagyobb visszhangot kiváltó üzlet a Károlyi László-féle hitbizomány²⁹ megszerzése volt 1913-ban, amelynek oka valószínűleg a birtok nagysága, illetve az a tény, hogy az akkor még csupán két éve fennálló intézetnek sikerült a birtokot megvásárolnia.³⁰

Paupera Ferenc az 1910 körüli és azt követő években a gazdaság élet meghatározó alakjának számított. 1911-ben, amikor Burdia Szilárd országgyűlési képviselő a sajtóban tagadta, hogy Abbáziában játékkaszinót kívánnak alapítani (és a saját személyes érintettségét is cáfolta), akkor két nevet külön is kiemelt, akikkel *nem* találkozott, sőt nem is látott, egyikük Paupera Ferenc³¹ volt!³² Másrészt Paupera Ferenc 1912-ben vásárolta meg László Fülöp festőművész a mai Zichy Géza u. 10. szám (akkor Pálma u. 10.) alatt álló villáját.³³ A palota átalakítására 1912. június 16-án kapott engedélyt a főváros magánépítési bizottságától.³⁴ A világháború idején a hadikölcsön jegyzésében is részt vett, például 1915-ben 100.000 korona jegyzésével említették meg a nevét a sajtóban.³⁵ A tények mellett, érdemes megjegyezni, hogy jó eséllyel jellemző lehetett életmódjára, mentalitására a Radnóti József által megfogalmazott sorok. „Kevés olyan ember van a pesti pénzoligarchiában, aki könnyebben, szívesebben, szebben tudna pénzt költeni, mint Paupera Ferenc. Ma Budapesten, holnap Párizsban és Londonban holnap után; mindenütt azzal a grandezzaival, amelyet csak olasz vagy spanyol ösöktől örökölhetett. Pénz költeni a maga örömeire, a mások gyönyörűségére, élni szépen, okosan, előkelően, magának és másoknak kellemesen, mindig valami újat vagy legalább valami mást keresve, mindig használva magának önmagának és nem ártani a köznek...”³⁶

4. Paupera Ferenc pénzügyi tevékenysége az I. világháború után

Paupera Ferenc neve a világháborús vereség után mind gyakrabban szerepelt a sajtóban. 1918 novemberében a Földművelésügyi Minisztériumban háromnapos ankétot szerveztek a földreform ügyében, Paupera Ferenc hozzászólásában azt javasolta, hogy a földbirtokreform ügyét egyesítsék az „egyszerű vagyonadó kivetéssel”.³⁷ 1919 januárjában pedig Jugoszláviában tartózkodott, a hazai sajtóban megjelent pozitív véleménye a szomszédos ország gazdaságának újraindulásáról.³⁸ Szerepe a gazdasági közéletben mind jobban megerősödött, így a sajtó 1920 nyarán már a leendő Bethlen-kormány pénzügyminiszteréként számolt Paupera Ferencsel (Po-

povics Sándor volt a mások jelöltjük).³⁹ 1921 márciusában a Nemzetgyűlés pénzügyi bizottságának ülésén jelent meg, ahol a hadiváltságról tárgyaltak (ennek fedezetét az alkohol árára terhelte adó adta), Paupera Ferenc ekkor nyilatkozta, hogy „kétségkívül erős megdézsmálása ez a vagyonnak, de kiheverhető.”⁴⁰ Újabb pozíciójára utal, hogy 1921 tavaszán a svájci–magyar kamara elnökségi tagjaként (báró dr. Kohner Adolf társaságában), Budapesten, a hajóállomáson fogadta a 45 fős küldöttséget.⁴¹

1921 őszén ugyancsak sokszor került a neve sajtó érdeklődésének középpontjába. A kiváltó ok az volt, hogy Hegedűs Lóránt pénzügyminiszter nem tudta végigvinni a reformjait, ezért 1921. szeptember közepére⁴² elfogyott körülötte a levegő, így a hónap végére kénytelen volt lemondani.⁴³ Az, hogy ki lesz az utódja, a sajtó kedvelt témája volt, számos név felmerült, köztük Paupera Ferencé is. A pletykák tovább erősödtek, amikor kiderült, hogy audiencián járt a kormányzónál.⁴⁴ A sajtóban megjelent hírek alapján nem lehet eldönteni, hogy a pénzügyminiszteri tisztség felmerülése, vajon kinek az ötlete volt, vagy esetleg taktikai húzás volt bárki részéről? Személyes ambícióit talán jelzi, hogy 1921 folyamán, időben egybeesve a pénzügyminiszter lemondásával, az Amerikai Egyesült Államokban két magyar nyelvű folyóiratában az Újvilágba kivándorolt magyarok anyagi hozzájárulását kérte a Magyar Nemzeti Bank felállításához. Paupera Ferenc szerint „Két milliárd korona, tehát a dollárt 720 koronájával számítva 2.778.000 dollár kell a magyar jegybank részvénytőkéjéhez, a mit könnyen meg lehet Amerikában szerezni. A magyar jegybank a befektetett tőke után szép kamatokat fog hajtani, itt nem lehet szó kockázatos üzérkedésről, ez nem hazafias jótékonyság, hanem jövedelmező üzlet, a melynek csak velejárója Magyarország pénzügyi talpraállítása”.⁴⁵ Paupera Ferenc nem sajnálatot várt el, hanem segítséget. Arra is gondolt, hogy állami dollárkölcsönt is meg kellene szerezni. Az ötletére a távozó pénzügyminiszter is reagált a sajtóban, ami jelzi, a felvetés lehetséges életképességének voltát, bár több pontban megindokolta, miért nem működhetne a terv.⁴⁶ Mértékadó vélemények alapján viszont Paupera Ferencnek nem is volt esélye a pénzügyminiszteri tisztségre: „...egyes bankigazgatók, így Paupera Ferenc jelöltségéről is szólnak [a hírek], teljesen nevetségesek és inkább arra jók, hogy bizonyos körökben hiúsági célt szolgáljanak”.⁴⁷ A teljes „jelöltségi ügy” lezárásának is tekinthető, hogy „Beavatott helyről nyert információk alapján meg kell állapítanunk, hogy ennek az audienciának koránt sincs komoly befolyása a pénzügyminiszteri szék betöltésére...”. A sajtó munkatársai szerit ez csak egy megbeszélés volt, amit ő és környezete kezdeményezett és csak a pénzügyi tervét (USA) vitatták meg.⁴⁸ 1921. október 2-án már maga Paupera Ferenc is cáfolta a híresztelések valóságtartalmát, ehelyett az állampolgárok szabad tulajdonbírasi joga mellett állt ki.⁴⁹

A pénzügyminiszteri posztot a következő félévben nem töltötték be hivatalosan, egymás után több személy is ellátta a tárca vezetésének operatív ügyeit, egy esetben még maga a miniszterelnök, Bethlen István is. Paupera Ferenc növekvő ambícióit jelezheti, hogy a Magyar Nemzeti Bank felállításának indokaként az egykori Osztrák–Magyar Bank tevékenységét, pontosabban annak szerepét határozta meg a vereségért és a területi felosztásért.⁵⁰ 1922 márciusában újabb gazdasági tevékenységéről számolt be a sajtó, mert a cseh–magyar kereskedelmi kapcsolatok szükségességéről nyilatkozott.⁵¹

A pénzügyi kiűtkeresés folyamán a sajtó rendszeresen tudósított a pénzügyi kérdésekről, és magának a pénzügyminiszteri tisztség betöltésének kérdésével is. Paupera Ferenc neve, az eset

után, 1921 októberében is jól csengett a sajtó szemében, mert amikor az ausztriai pénzügyminiszter kölcsönből kívánta országát „megmenteni”, több „budapesti bank kiválóságát” kérdezték meg, a három véleményformáló között volt Paupera Ferenc is.⁵²

5. Politikai szerepvállalás

Az első oldalakon említett, nagy változást hozó 1922. év legfontosabb eseménye, a nemzetgyűlési választás volt. A különböző forrásokban nincs arra semmilyen utalás, hogy Paupera Ferenc hogyan, mi okból szánta rá magát arra, hogy megmértesse magát a nemzetgyűlési választáson, egy vidéki választókerületben (Pápa). De érdemes kronológiai sorrendben végigkövetni az eseményeket, mert a végső siker csekély reménye ellenére, mondhatni „külső” jelöltként, a kormánypárt erősnek gondolt jelöltjével szemben, elnyerte a mandátumot. Az események hirtelen gyorsulhattak fel, hiszen 1922 februárjában még nem volt kiírva a választás, sőt nem volt államilag sem véglegesítve a választáson való részvételi jogosultság⁵³ kritériumai sem.⁵⁴ A választást Pápán végül 1922. június 3-án tartották meg. 1921. március 25-én még nem volt ismert a választókerület tényleges határa sem.⁵⁵ Ugyanezen napon a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja pápai tagjai jelölő gyűlést tartottak, ahol abban egyeztek meg, hogy az általuk támogatott jelöltnek római katolikusnak kell lennie és legitimistának.⁵⁶ A felekezeti hovatartozás azért volt számukra fontos, mert a megelőző választásokon református képviselőjük volt. (Pápa a dunántúli református felekezet szellemei központja!) A párt tagjainak többsége Paupera Ferenc jelöltségét⁵⁷ támogatta, de személye feltehetően megosztó volt, nagy valószínűséggel a helyi kötődés hiánya miatt. A pártból néhányan nem értettek egyet Paupera Ferencel, így a két csoport szétválva folytatta a jelölőgyűlést. 1921. március 30-án megtörtént a hivatalos felkérés, a jelöltséget pártonkívüli programmal fogadta el Paupera Ferenc.⁵⁸ Ezzel párhozamosan a kormánypárt 1921. április 8-án tudta véglegesíteni Antal Géza jelöltségét.⁵⁹ Antal Géza a református egyház prominens képviselője volt (főiskolai tanár is), aki ráadásul az 1910–1918 közötti időszakban már volt a város országgyűlési képviselője.⁶⁰ A világháború után viszont éveket (összesen kb. 3 évet) töltött el Hollandiában, sőt a felesége is holland volt. 1921. április 8-án derült ki, hogy Antal Géza csak a húsvéti ünnep után fog hazaérkezni. Hollandiában képviselte a hazai református közösséget, és egyúttal segítyt gyűjtött a hazai tanév indításához.⁶¹ Hazaérkezése időpontjáig a hazai kormánypárti sajtó pozitív hangvételben írt róla, például a képviselőjelöltsége bejelentésekor „hívebbeken a híveknél, önzetlenebbül az önzetleneknél, nem fáradzott senki e városban a közjó érdekében” szavakkal méltatták és a szegénység elleni küzdelmét emelték még ki.⁶² A helyi sajtó egyértelműen a kormánypárti jelölt állt ki, például azzal, hogy Antal Géza minden lépéséről beszámolt (például az adott héten, szerdán és csütörtökön fogja meglátogatni a választókerülethez tartozó 15 falvat⁶³), és pozitív szövegkörnyezetben, támogatóan írtak róla.⁶⁴ Biztosra vették Antal Géza győzelmét. 1921. május 6-án már becslés is megjelent, miszerint Antal Géza a választókerülethez „tartozó falvak legalább 80%-át feltétlenül el fogja nyerni”.⁶⁵ Paupera Ferencről ellenben rendkívül szűkszavúan, de jellemzően inkább semmit sem közölt a Pápai Hírlap. Antal Géza támogatására a sajtó részéről számos példát lehet említeni, például 1922. május 20-án mutatták be a két jelöltet, ahol egy háromhasábos módon teleírt címdalra egy bekezdésben foglalkoztak Paupera Ferencel. „Két jelölt áll egymással szem-

ben. Az egyik ismeretlen, a másik ismert. Az egyikről mást nem tudunk, minthogy gazdag ember, egy nagy banknak a vezetője, a tőzsde tagja, és tanácsosa, és amit még róla sajtója stereotip ismétléssel folyton mondogat: »jeles közgazdász«. Hogy hogyan és miért akar ez az egyénileg bizonyára derék ember a politikai életben szerepelni, azt mi nem tudjuk, és nem is kutatjuk. De hogy eddigi munkálkodási körében nem a dolgozó milliók érdekét, hanem pár excellence, azét a nagytőkét képviselte, melynek jelentőségét csak balgatatag vonhatja ugyan kétségbe, de a multak szomorú tapasztaltak szerint ráfeküdt mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi életünkre, amely ugyanakkor, mikor a töméntelen, nagy hasznokat zsebre vágta, létminimumhoz is alig engedte eljutni a földművelőit, munkást, a tisztviselőt, azaz napnál világosabban áll mindenki előtt. Hogy közben közgazdasági cikkeket írt erre és amarra, az nem jelent semmit. A fővárosi lapok közgazdasági lapok rovataiban minden nagy bank vezetője szokott mostanában írni, az ma úri divat a bankdirektorok között.”⁶⁶ A cikk második oldalán, még egy fél bekezdést szenteltek Paupera Ferenc személyének. „A pápai mai ellenzési jelölt minden erővel a kormány jelöltje akart lenni, volt is az intézőbizottságban tekintélyes pártfogója, s csak mikor az intézőbizottság belátta, hogy Pápán egyedül Antal Géza győzhet, akkor történt először a Haller-szárny irányában, majd pedig mikor ez kevésbé látszott kecsegtetőnek, bevezetés, helyesebben „beautózás” a pártonkívüli ellenzéki seregeire. Mindez nem zárja ki természetesen, hogy a kormány ellen szavazni vonakodókat éppen bizonyos állami tisztségviselők ne biztassák azzal: szavazz csak nyugodtan, hisz ha megválasztják (ez az a bizonyos, nagy ha) akkor úgyis belép majd az egységes pártba!”⁶⁷ 1922. május 27-én a címlapon közölték, hogy „Antal Géza kivívta első győzelmét”, mert 132-vel több érvényes aláírást gyűjtött az ajánlási íveken.⁶⁸ A Paupera Ferenc személye negatív szöveggörnyezetben fordult el ekkor is: „Mindenkij tudja, hogy az ellenpárt a maga választási kampányát gyűlések és a sajtó útján éppen négy héttel előbb indította meg, mintsem dr. Antal Gézát hívei Pápán felléptették. Ez a jelentékeny időbeli nyereség s a biztos győzelem állandó kürtölése és sok minden egyéb, amiről itt szólni nem akarunk, mind nem volt elég ahhoz, hogy a később – de Antal Géza nevével – dolgozó párttal szemben sikert érjenek el.”⁶⁹ Úgy tűnik, hogy Paupera Ferenc híveinek is voltak kampányötleteik, hiszen például azt híresztelték, hogy Antal Géza nem is igazi kormánypárti jelölt. Nem tudjuk, hogy a választópolgárok mennyire adtak hitelt e híreknek, az viszont tény, hogy május 27-én (A választás előtt egy héttel!) közreadták a miniszterelnök, március 16-án kelt felkérő levelét.⁷⁰ A különböző választópolgárok számára szervezett gyűlésekről, ugyancsak a már említett szemléletmód alapján tudósítottak. Antal Géza például egyszer egy óvoda udvarán tartotta meg beszédét, amikor a gyér számú közönség Paupera Ferenc nevét meghallotta, éljenezni kezdett, mindezt a cikk írója felháborítónak tartotta.⁷¹ Paupera Ferenc választói gyűlésén sokan voltak, de ők, a sajtó szerint Antal Géza támogatói voltak. A programját is bírálták például, ha el akarja törölni a forgalmi adót, akkor mi lenne helyette? 1922. május 31-én a Pápai Hírlap különszámot jelentetett meg, melynek címlapján, nagyobb betűkkel szedve Antal Géza mellett tette le a voksát.⁷²

A végeredményt mondhatni letargikusan adta közre a sajtó, Antal Géza 3781, míg Paupera Ferenc 4733 szavazatot kapott. „Amit nem hittünk, amit szinte képtelenségnek tartottunk, az következett. A pápai kerület leadott szavazóinak többségével elejtette azt a férfiút, kit múltja, jelene, tehetsége között az első elseje gyanánt predesztinált parlamenti vezérszerepre.” Pápa városa „hűtlenül elpártolt” Antal Gézától.⁷³ Az első elemzés szerint Pápa városában, az V. kerületben a „legszegényebb néposztály” nagy arányban vett részt a szavazáson és Paupera Ferenc javára döntötte el a mandátum sorsát. Valójában Antal Géza győzelméhez az V. kerület 100%-

os támogatása is kevés lett volna, hiszen 183 szavazata ellen 616 voksot kapott Paupera Ferenc. A Pápa városi választóköztereket tekintve Antal Géza a nyolcból csupán a VII. számút tudta megnyerni.⁷⁴ Antal Géza választási veresége feltehetően nem csak annak volt köszönhető, hogy református vallású volt, hanem számos egyéb tényezőnek is. Említettük, hogy vetélytársával szemben később vált jelöltté, majd további hetek teltek el, mire hazaérkezett. Az első napjait nem a választóközterében töltötte, hanem végiglátogatta egyházi feletteseit és politikailag befolyásos kapcsolatait Veszprémben és Budapesten, így csupán április 29-től tartózkodott Pápán.⁷⁵ Nincs bizonyíték a szavazatvásárlásra, a manipulációra, de a vesztes oldal szavazói közt azonban felmerült ennek gondolata⁷⁶ és általában fel kellett dolgozniuk a történeteket.⁷⁷

A város közvéleményének (főleg a helyi elitnek) a választás után újra kellett gondolnia véleményét, hozzáállását Paupera Ferenc személyéhez. A sajtó új útra lépett, elkezdett beszámolni arról, hogy Paupera Ferenc mikor, hogyan, mit tett. Nemcsak a közgazdasági témájú cikkeit szemlézték⁷⁸, de a város számára küldött adományok, illetve ünnepi, újévi⁷⁹ ajándékok is rendszeresen megemlézésre kerültek. Paupera Ferenc valószínűleg, amit megtehetett képviselőként a városért, azt megtette, például Pápa törvényhatósági jogú város akart lenni, Paupera Ferenc kalauzolta a polgármestert és Pápa város képviselőit a budapesti hivatalos körökben.⁸⁰ Pápa városa végül nem nyerte el a kívánt rangot.

A Földhitelbank iratai közt fennmaradt Paupera Ferenc levelezése pápai választóival, amit csak röviden fogunk tárgyalni, mert a hétköznapi emberek ügyes-bajos dolgairól szólnak. A fennmaradt levelek főleg 1927-ből maradtak fenn, de kisebb részben 1924 és 1929 közötti évekből is származnak dokumentumok. Az állami tisztségviselők például kedvezményes állami házépítési hitel ügyében leveleztek a képviselőjükkel. Más esetben, volt olyan, akinek pereskedés miatt keletkezett adóssága, amit úgy akart megoldani, hogy kedvezőbb kamatozású hitelhez folyamodna a képviselő bankjához (Földhitelbank). Pápa városa a költségvetési tervét, illetve a zárszámadását is elküldte Budapestre. Más állami alkalmazottak magasabb lakbérosztályba sorolást szerettek volna elérni. A pápai kisiparosok 80%-os építési kölcsönt állami kölcsön formájában szerették volna igénybe venni. Az egyik pápai gyógyszerészárós pedig a városon belül kívánt új helyre, a belvárosba költözni, amihez jogi segítséget kért.⁸¹

Paupera Ferenc képviselői pályafutása nehezen indult, hiszen a mandátumát közel fél évig nem igazolták⁸² (kiseb alaki hibák miatt), de végül az országgyűlés tagja lehetett, ahol a függetlenek közé ült. Számos hasonló sorsú társával együtt 1923 legelején megalakították a Nemzetgyűlésben a pártonkíüliek laza együttműködését, melynek során egyeztették politikai véleményüket és lépéseiket.⁸³ Az Andrássy Párt heteken belül megpróbált közeledni e csoport felé, de ők elutasították az együttműködést.⁸⁴ Valószínűleg a kormányoldalon sem tekintették Paupera Ferencet tisztán ellenzékinek, egy budapesti székhelyű nagy bank vezetőjeként tartották számon.⁸⁵ 1922 őszén is volt olyan rendezvény, ahol országos tekintélyű konzervatív politikusok, akár kormánytagok mellett Paupera Ferenc is részvevő (hozzászóló) volt.⁸⁶

1922–23 fordulóján átalakult a Földhitelbank tulajdonosi köre is, báró Kohner Adolf és köre kilépett a bankból, helyettük angol és francia nagybefektetők érkeztek, a külföldi tulajdonosok helyett gyakorlatilag Paupera Ferenc kezébe került a tényleges döntési jogkör.⁸⁷ Esetleges pénzügyminiszteri megbízatása még (és annak cáfolata, akár az ezzel kapcsolatos ellenvélemény) 1923–1924 folyamán is fel-felbukkant a sajtóban.⁸⁸ Újabb mérföldkőt jelentett a Magyar Tőzsde Club megalakítása, a megnyitó banketten kb. 600-an vetek részt, az első köszöntőt Paupera Ferenc mondta.⁸⁹ A Nemzetgyűlésben számoltak vele, mert 1924 végén a közgazdasági,

a nemzetgyűlési és a zárszámadási bizottságba is beválasztották, sőt az elsőnek említettnek ráadásul az elnöke is lehetett.⁹⁰

Paupera Ferenc 1925. július 8-án kérte felvételét a kormánypártba, ezzel mondhatni bebiztosította politikai pályafutását.⁹¹ 1926 decemberére írták ki az újabb választásokat, a Pápai Hírlap címlapján foglalkozott az eseményekkel, ekkor jegyezték meg személyével kapcsolatban a sajtó részéről: „Egy nagy hibája van képviselőnknek. Az, hogy ritkán látogatta kerületét.”⁹² Ennek ellenére nem léptettek ellene fel ellenjelöltet, egyhangúlag választották újra.⁹³ A Földhitelbank fennmaradt iratai között, a pápai polgárokkal folytatott levelezése között megtalálható az 1926. évi kampány költségvetése. Ennek pénzügyi számaint óvatosan kell kezelnünk, hiszen a korona évek óta gyengült, értéke elinflálódott és a választás után egy hónappal bevezették a pengőt. Érdeemes mégis bemutatni, hogy mire kellett költeni egy sikeres nemzetgyűlési választás eléréséért. Az összegek inkább a választási gyűlések hangulatjavító szerepéről tanúskodnak, nem az észérveken alapuló jövőtervezésről. A fennmaradt források szerint 1926. november 13. és 28. között összesen 29.619.300 K értékben kellett az újráválasztási kampányra költeni, ebből az első napon 9,8 millió K értékben merültek fel költségek. (1. táblázat)

**1. táblázat: Paupera Ferenc választási kampányra költött pénzösszege
1922. november 13-án**

Figure 1.: The amount of money spent on the election campaign of Ferenc Paupera on November 13, 1922

autófuvar	6000 ezer K
sofőr borraivaló	300 ezer K
a falukba kiszálló 5 ember ebédje	193 ezer K
Pórszalókon elfogyasztott 18 liter bor és szóda ára	393 ezer K
Nemesszalók 15 liter	300 ezer K
Külsővaton 14 liter	280 ezer K
Kéttornyúlakon 12 liter	263 ezer K
Dákán 11 liter	233 ezer K
Pápadereskén	134,7 ezer K
Helyi aktivista külön munkadíja	50 ezer K
Felmerült egyéb kiadások	155,5 ezer K
1500 db szivar	1500 ezer K
Összesen	9802,2 ezer K

Forrás: MNL OL Z 109. 4. cs. 43. tétel Paupera Ferenc levelezése Pápa város választóival

6. Epilógus

Paupera Ferenc a budapesti elit tagja volt az 1920-as évtizedben, amibe nem beleszületett, hanem felküzdötte oda magát. A nagyvilági életvitelére már utaltunk, de nem említettük eddig, hogy az országgyűlés azon tagjai közé tartozott, akik Európa legtöbb államában jártak, a képviselők közül csak 15-en utaztak több európai országba nála.⁹⁴ Paupera Ferenc 1924-ben egy

Lancia Trikappával járt, amit ekkor a pesti „legelőkelőbb arisztokraták” használtak.⁹⁵ Valószínűleg 1929-ben ért fel a csúcsra, amit szimbolikusan jelez, hogy ekkor vette feleségül Bajor Gizi színésznőt. 1929 nyarán a Földhitelbank fizetéseképtelenné vált, kényszeregyezségi tárgyalás következett, majd az önkéntes felszámolás. A folyamat azonban rendkívül hosszú volt, hiszen még 1937 decemberében is felszámolási közgyűlést tartottak. A bank levéltárban fennmaradt iratai közül a felszámolás dokumentumai a legterjedelmesebbek, amelyek feldolgozása a jövő feladata. Ehelyett csak arra utalunk, hogy Paupera Ferenc több mint egy évtizedig munkaügyi pereskedésben állt a felszámolandó bankkal. Az ügy miatt fokozatosan mindenét⁹⁶ és minden tisztségét elveszítette. 1930-ban elvették mentelmi jogát⁹⁷, de mandátumáról nem mondott le, igaz nem is jelölték újra 1931-ben.⁹⁸ 1932-ben Bajor Gizi elvált tőle.⁹⁹ A közvéleményt valószínűleg élénken foglalkoztatta a bank sorsa, például mert számos betétes szenvedett el kárt: ők sohasem jutottak hozzá a bankban elhelyezett pénzükhöz. A felszámolási folyamat része volt a bank teljes gazdálkodásának áttekintése. Kiderült, hogy Paupera Ferenc nem vette fel a fizetését, amikor a korona értéke folyamatosan gyengült (1923 és 1926 között), majd 1926 nyarán egyszerre jutott hozzá korábbi jövedelméhez. Végeredményben 1923 és 1928 között összesen 740.781 pengő és 200.000 svájci frank volt a fizetése. Ezen összegből 423.190 pengőt hét különböző számlán, álneven tartott a bankban. A bank utolsó, mondhatni rendes közgyűlését 1929. május 31-én tartotta, ahol a szavak szintjén még minden rendben volt, így több mint 1 millió pengőt osztottak szét nyereséggént. 11 nap múlva a bank megbukott... Paupera Ferenc 1943. május 23-án hunyt el, halála előtt néhány hónappal még megnyerte munkaügyi perét. Egy leánya, négy unokája és a harmadik felesége gyászolta.¹⁰⁰

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

MNL OL Z 109. Földhitelbank Rt.

BFL VII. 2. e. régi Cg. 285/1911, Cg. 1484. Okm. 2177. Földhitelbank Rt.

Mihók-féle Magyar Compass

A M. Kir. Állami Számvevőszék jelentése. Az állami zárszámadásról 1896. (1897): Nyomtatott a Magyar Királyi Államnyomdában. Budapest. 394. old. + Függelék

A M. Kir. Állami Számvevőszék jelentése. Az állami zárszámadásról 1897. (1898): Nyomtatott a Magyar Királyi Államnyomdában. Budapest. 424. old. + Függelék

Bagdi Róbert–Hibocsányi Norbert (2020): A Földhitelbank Rt. szerepe báró dr. Kohner Adolf kapcsolatrendszerében. In: Kövér György–Pogány Ágnes–Weisz Boglárka (szerk.) Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2020. 465–486. old.

Budapesti Név- és Lakcímgjegyzék. A bejelentési hivatal Adatai alapján. (1833–84, és 1900–01). Franklin Társulat. Budapest. 736. old.

Búza Péter (1979): Elfelejtett épületek. Lovagvár a Ligetben. Budapest. 1979/5. szám. 14–17. old.

Fenyvessy Adolf–Menczel Lajos (1940): A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-egyesület százéves története. I. kötet (1839–1889), II. kötet (1890–1939). Pesti Hazai Első Takarékpénztár-egyesület. Budapest.

Gyúrósi Pál: Kereskedelmi tárgyalások Magyarország és Csehszlovákia között 1922 őszén. Világtörténet. 1922/1. szám, 12. 73–94. old.

Kövér György (1982): Iparosodás agrárországban. Gondolat. Budapest.

- Kövér György (2021):** A gazdaságtörténet magántanárai a Pázmány Péter Tudományegyetemen. In: Demeter Gábor–Kövér György–Pogány Ágnes–Weisz Boglárka (szerk.): Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2021. Környezettörténet–Historiográfia. Bölcsészettudományi Kutatóközpont–Hajnal István alapítvány. Budapest. 375–402.
- Lengyel György (1993):** A multipozícionális gazdasági elit a két világháború között. Fejezetek egy történet-szociológiai kutatásból. Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet. Budapest.
- Lengyel László – Vidor Gyula (szerk.) (1922):** Nemzetgyűlési Almanach. Budapest. Pallas Részvénytársaság nyomdája. 230. old.
- Parlament Almanach 1922–1927. évi Nemzetgyűlésre. (1922):** Magyar Távirati Iroda Rt. Budapest.
- Radnóti József (1929):** Pesti pénzoligarchák. [s. n.] Budapest.
- Tomka Béla (2000):** A magyarországi pénzintézetek rövid története 1836–1947. Aula. Budapest.
- Varga Gyula (szerk.) (1885):** Magyarország pénzintézetei. Visszapillantás hitelviszonyaink fejlődésére és a hazai pénzintézetek négy évtized alatti működésére. Budapest.

JEGYZETEK/NOTES

¹ Fenyvessy Adolf–Menczel Lajos (1940): A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-egyesület százéves története. I. kötet (1839–1889), II. kötet (1890–1939). Pesti Hazai Első Takarékpénztár-egyesület. Budapest.

² Varga Gyula (szerk.) (1885): Magyarország pénzintézetei. Visszapillantás hitelviszonyaink fejlődésére és a hazai pénzintézetek négy évtized alatti működésére. Pesti-Könyvnyomda-Részvény-Társaság. Budapest. 218. old.

³ A gyáripar és a bankvilág összefonódását Berend Iván és Ránki György foglalta össze.

Berend Iván–Ránki György (1955): Magyarország gyáripara az imperializmus első világháború előtti szakaszában 1900–1914. Szikra. Budapest. 396. old.

⁴ Kövér György (1982): Iparosodás agrárországban. Gondolat. Budapest. 256. old.

⁵ Kövér György (2021): A gazdaságtörténet magántanárai a Pázmány Péter Tudományegyetemen. In: Demeter Gábor–Kövér György–Pogány Ágnes–Weisz Boglárka (szerk.): Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2021. Környezettörténet–Historiográfia. Bölcsészettudományi Kutatóközpont–Hajnal István alapítvány. Budapest. 375–402.

⁶ Lengyel György kutatásai szerint 1927-ben például 148-an birtokoltak több (minimum 3) gazdasági és politikai pozíciókat. „A multipozícionális elit több mint 80%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezett, s mintegy fele jogvégzett volt.” Lengyel György (1993): A multipozícionális gazdasági elit a két világháború között. Fejezetek egy történet-szociológiai kutatásból. Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet. Budapest. 40. old.

⁷ Gyúrósi Pál: Kereskedelmi tárgyalások Magyarország és Csehszlovákia között 1922 őszén. In: Világtörténet. 1922/1. szám, 12. 73–94. old.

⁸ Prágában nagy fontosságú tárgyalások folynak a magyar-cseh gazdasági együttműködésről. Reggeli Hírlap. 1922. szeptember 14., 4. old.

⁹ Tomka Béla (2000): A magyarországi pénzintézetek rövid története 1836–1947. Aula. Budapest. 115. old.

¹⁰ Radnóti József (1929): Pesti pénzoligarchák.[s.n.] Budapest. 192. old.

¹¹ Lengyel László–Vidor Gyula (szerk.) (1922): Nemzetgyűlési Almanach. Budapest. Pallas Rt. 138. old.

¹² Id. Paupera Ferenc rendőrnyomozói tevékenysége, még 1911-ben sem ment feledésbe. Visszaemlékezések. Szegedi Napló. 1911. október 31., 2. old.

¹³ Budapesti Lakcímjegyzék (1883–84): 186. old.

Állami Zárszámadás 1896. (1897): 29. old.

Állami Zárszámadás 1897. (1898): 33. old.

¹⁴ Halálozások. Fővárosi Lapok. 1890 április 9., 716. old.

¹⁵ Nemzetgyűlési Almanach. (1922): 138. old.

¹⁶ Budapesti Lakcímjegyzék (1898): 159. old.

¹⁷ Vívóest. Budapesti Hírlap. 1899. június 9., 8. old.

¹⁸ Bajnoki Vívóverseny. Budapesti Hírlap. 1900. május 1., 12. old.

¹⁹ Budapesti Név- és Lakcímjegyzék (1901): 1327. old.

²⁰ Mihók-féle Magyar Compass 34/1. (1906): 1030. old.

Mihók-féle Magyar Compass 35/1. (1907): 781. old.

Mihók-féle Magyar Compass 36/1. (1908): 164. old.

Mihók-féle Magyar Compass 37/1. (1909): 1030. old.

²¹ A pénzügyi vezető között illusztris társaságot lehet felfedezni: elnök Vay Gábor szabolcsi főispán, alelnök: Madarassy-Beck báró, a Magyar Jelzálogbank vezérigazgatója, továbbá Bartha Arnold a Magyar Agrár és Jelzálogbank vezérigazgatója, illetve a teljesség igénye nélkül Eber Antal országgyűlési képviselő, a Magyar Teleptő és Parcellázó Bank igazgatója, és a Magyar Jelzáloghitelbank helyettes igazgatója is vezető tisztséget kapott.

²² A Magyar Pénzügyi Központi Hitelbankja V. kerületi Arany János utca 24. szám alatti helyiségében. Magyarország. 1911. március 16., 14.

²³ Paupera Ferenc a Magyar Jelzálogbank igazgatóhelyettese volt 1911 elején. Magyarország. 1911. március 31., 14. old.

²⁴ A vidéki pénzügyi intézetek összefogására jó példa, hogy 1904-ben „érdekeinek ápolása, fejlesztése, megvédése és tömörülése céljából” két szövetség is keletkezett egymás erkölcsi és pénzügyi támogatásra. 1906-tól azonban szétválasztották a teendőket: az anyagi érdekek képviselőjét a Magyar Pénzügyi Központi Hitelbank részvénytársaságra bízták. Mihók-féle Compass (1911): 229–230. old.

²⁵ Fennmaradt forrásink közül még a Compass is pontatlanul jegyzi meg, hogy a bankot az Angol–Osztrák Bank alapította több előkelő vidéki intézet bevonásával.

²⁶ A Kisvárdai Ipar- és Kereskedelmi Bank Rt. 750 részvényt birtokolt (2,5%). Hat további pénzügyi intézet, az Aradmegyei Takarékpénztár, az Aradi Első Takarékpénztár, a Lévai Takarékpénztár, a Szombathelyi Takarékpénztár, a Miskolci Takarékpénztár és a Debreceni Első Takarékpénztár pedig 500-500-at birtokolt a részvényekből (1,67%).

MNL OL Z 109. C 32. tétel, A Pénzügyi Központ szakértői jelentése a Földhitelbank Rt. ügyében. 1930. január 18., 5. old.

²⁷ A Földhitel és ingatlanbank új cége. Pesti Napló. 1912. július 18., 16. old.

²⁸ Az adatok az 1925. évi közgyűlési jegyzőkönyvből származnak. Megjegyzendő, hogy az eredeti forrásban rosszul adták össze a területi adatokat, mert azt 3 kat. holddal elszámolták. BFL VII. 2. régi Cg. 285/1911., Cg. 1494. Okm. 2177. 1925. június 6-i közgyűlési jegyzőkönyv.

A pontos számok meghatározása azért is ütközhet nehézségbe, mert volt olyan birtok, amelyet eredetileg más pénzügyi intézet vásárolt meg. Az apácaszakállasi [Komárom vármegye] Világhy birtokot például a Központi Hitelbank a vásárlás után egy hónappal továbbadta a Földhitelbanknak. Az 1800 kat. holdnyi birtok vételára 1.150.000 K volt.

A Földhitelbank 800 kat. holdon gyümölcsgazdaságot kívánt létesíteni. Pesti Napló. 1912. március 15. 17. old. és április 6. 18. old.

²⁹ A Károlyi-féle hitbizomány Hódmezővásárhely, Orosháza, szentes, Mindszent és Csongrád települések között terült el. A megvásárolt hitbizomány területe 12.104. kat. hold volt.

BFL VII. 2. e. régi Cg. 285/1911, Cg. 1484. Okm. 2177. Üzleti jelentés és zárszámadás az 1925. évről.

³⁰ A Földhitelbank, az Angol–Osztrák Bank és a Kohner Adolf és Fiai cég együtt konzorciumot létesített és az előzetes megállapodás szerint 5 millió korona tőkével rendelkező részvénytársaságot hoztak létre a vásárlás lebonyolítására. A vásárlók célja az volt, hogy először a kisebb darabokat parcellázzák hitbizományt. A 10.000 kat. holdnyi birtoktestet először 3 évre bérbe vették, de egyúttal opciót is szereztek a lejáratkor esedékes vásárlásra. Gróf Károlyi László az adásvételkor kikötötte a helyiek előnyben részesítését az értékesítésben. Nem hivatalos adatok szerint 20 millió korona volt a vételár, de ezt nem erősítették meg egyik oldalról sem

Pesti Napló. 1913. április 12., 18. old.; Pesti Napló. 1913. április 13., 21. old.

³¹ Paupera Ferenc ekkortájt Fiumében is járt üzleti ügyben. A Déli Vasút által kiadott, az abbáziai ingatlanok megvételére vonatkozó jogokat a Fiumei Kereskedelmi Bankra ruházták át. Az ingatlan csere- és jótállási üzletben Paupera Ferenc, illetve többek közt gróf Teleki Pál későbbi miniszterelnök is érdekelt volt. MNL OL Z. 109.B. 27. tétel Österreichische AG. der Hotels- und Kuranstalten, Abbázia alapítási, szindikátusi iratok, alapszabályok, az abbáziai fürdők racionális vezetésére vonatkozó utasítások, adásvételi szerződések, ingatlanok helyszínrajzai 1910–1915.

³² Az abbáziai kaszinó. Magyarország. 1911. június 11., 11.

- ³³ A tulajdonos László Fülöp 1907-ben elhagyta az országot, a palotát albérlők használták, például 1909–1910-ben Molnár Ferenc.
Búza Péter (1979): Elfelejtett épületek. Lovagvár a Ligetben. 1979/5. szám. 16. old.
- ³⁴ Fővárosi ügyek. Építő Ipar. 1912. június 16., 237. old.
- ³⁵ Hadikölcsön. Magyarország. 1915. május 31., 10. old.
- ³⁶ Radnóti (1929): 194. old.
- ³⁷ Közgazdaság. Ankét a birtokreformról. Budapesti Hírlap. 1918. november 22., 11.
Közgazdaság. A birtokpolitikai ankét. Az Újság. 1918. november 23., 10–11.
- ³⁸ Paupera Ferenc Jugoszláviával kapcsolatban pozitív példaként emlegeti, hogy mindenki dolgozik, a földbirtokreform sem olyan égető kérdés, mint Magyarországon.
Közgazdaság. Gazdasági élet Jugoszláviában. Budapesti Hírlap. 1919. január 30., 7.
- ³⁹ A pénzügyminiszteri tisztségre, lehetséges jelöltként, Popovics Sándor és Paupera Ferenc neve merült fel a sajtóban.
A kormányzó Bethlen Istvánt dezinálja. Magyarország. 1920. július 8., 4. old.
- ⁴⁰ Három napig tart a pénzügyi bizottság és az érdekképviseletek tanácskozása. Paupera Ferenc vezérigazgató a részvényváltságról. Az Est. 1921. március 11., 4. old.
- ⁴¹ A svájci kereskedelmi kamara küldöttsége Budapesten. 8 órai újság. 1921. május 22., 7. old.
- ⁴² Miért távozik Hegedűs és ki lesz a még az utódja? 8 órai újság, 1921. szeptember 18., 1. old.
- ⁴³ Hegedűs búcsúja. Pesti Hírlap. 1921. szeptember 23., 2. old.
- ⁴⁴ Bethlen István még nem látja elérkezettnek az idejét az egységes pártnak. 8 órai újság. 1921. október 1., 2. old.
- ⁴⁵ Hírek. Paupera Ferenc. Az Est. 1921. október 4., 5. old.
- ⁴⁶ Bethlen és Bánffy tanácskozása Nyugatmagyarországról. 8 órai újság. 1921. szeptember 28., 3. old.
- ⁴⁷ Miért távozik Hegedűs és ki lesz az utódja? 8 órai Újság. 1921. szeptember 18., 1–2. old.
- ⁴⁸ Miért távozik Hegedűs és ki lesz a még az utódja? 8 órai újság. 1921. szeptember 18., 1. old.
- ⁴⁹ Paupera nem vállalja a pénzügyi tárcát. Magyarország. 1921. október 2., 1. old.
- ⁵⁰ Homokóra. [cenzúrázott folyóiratszempléről szóló cikk] 1921. augusztus 14., 1. old.
- ⁵¹ Közgazdaság. Exportvontatok indulnak Romániából Magyarországba. Paupera igazgató a magyar-cseh kereskedelmi kapcsolatról. Új Nemzedék. 1922. március 10., 8. old.
- ⁵² A másik két megkérdezett Éber Antal, a Magyar–Olasz Bank vezérigazgatója, illetve Hantos Elemért volt államtitkár volt. Éber Antal ráadásul a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke is volt.
Az osztrák Hegedűs külföldi kölcsönrel akarja megmenteni Ausztriát. Magyarország. 1921. október 14., 5. old.
Magyar Közgazdasági Szemle, 1922. 615. old.
- ⁵³ A Pápai Hírlap cikkirójának becslése szerint az új rendelettel mintegy 15%-kal csökkent a választók száma.
A megyebeli választókerületek. Pápai Hírlap. 1922. április 1., 3. old.
- ⁵⁴ Az új választások. Pápai Hírlap. 1922. február 5., 3. old.
- ⁵⁵ Vármegyénk képviselőjelöltjei. Pápai Hírlap. 1921. március 25., 2. old.
- ⁵⁶ 1922 márciusában, Paupera Ferenc nevének felmerülése előtt több név is felmerült, például Windischgrätz Lajos herceg neve.
Képviselőjelöltek. Pápai Hírlap. 1922. március 18., 2. old.
- ⁵⁷ Képviselőjelölés. Pápai Hírlap. 1922. március 25., 3. old.
- ⁵⁸ Választási hírek. Pápai Hírlap. 1922. április 1., 2. old.
- ⁵⁹ Dr. Antal Géza – képviselőjelölt. Pápai Hírlap. 1922. április 8., 1–2. old.
- ⁶⁰ Választási előkészületek. Pápai Hírlap. 1922. március 11., 2. old.
- ⁶¹ Értesítő-ismertetés. Dunántúli Protestáns Lap. 1922. augusztus 27. 138–139. old.
- ⁶² Dr. Antal Géza – képviselőjelölt. Pápai Hírlap. 1922. április 8., 1. old.
- ⁶³ A választások. Pápai Hírlap. 1921. május 6., 1. old.
A pápai választókerület minden választójához. Pápai Hírlap, május 13., 1. old.
- ⁶⁴ A jelölt beszédét teljes terjedelmében közölték.
Dr. Antal Géza programbeszéde. Pápai Hírlap. 1922. május 17., 1–4. old.
- ⁶⁵ A választások. Pápai Hírlap, 1922. május 6., 1. old.
- ⁶⁶ Két jelölt. Pápai Hírlap. 1922. május 20., 1. old.
- ⁶⁷ Két jelölt. Pápai Hírlap. 1922. május 20., 2. old.

- ⁶⁸ Az első győzelem. Pápai Hírlap. 1922. május 27., 1. old.
- ⁶⁹ Az első győzelem. Pápai Hírlap. 1922. május 27., 1. old.
- ⁷⁰ Újdonságok. A „hivatalos” jelölt. Pápai Hírlap. 1922. május 27. 3. old.
- ⁷¹ Olvasom... Pápai Hírlap. 1922. május 20., 1. old.
- ⁷² Ki győzzön? Pápai Hírlap. 1922. május 31., 1–2. old.
- ⁷³ A választás. Paupera győzött. Pápai Hírlap. 1922. június 3.; 1. old.
- ⁷⁴ A választás. Paupera győzött. Pápai Hírlap. 1922. június 3.; 1. old.
- ⁷⁵ Személyi hír. Pápai Hírlap. 1922. április 29., 2. old.
- ⁷⁶ Nyárádi levél. Pápai Hírlap. 1922. június 10., 2. old.
- A nagy égés után. Pápai Hírlap. 1922. június 10., 2. old.
- ⁷⁷ A pápai mandátum. 8 órai újság. 1922. június 4., 9. old.
- ⁷⁸ A jobb jövőért. Pápa és vidéke. 1923. január 7., 1–2. old.
- ⁷⁹ 1923 első napjára, Pápa városának 281.000 korona, míg a többi falu számára 78.000 korona nagyságú összeget ajánlott fel, amit a szociális intézmények és egyesületek működésére kellett fordítani, vagy a szegénység elleni küzdelmet szolgálta.
- Paupera Ferenc a megválasztása első félévében összesen félmillió koronát adakozott a választókerülete számára. Hírek. Pápa és vidéke. 1923. január 7., 2. old.
- ⁸⁰ Küldöttség a törvényhatóság ügyében. Pápa és vidéke. 1923. január 14., 2. old.
- ⁸¹ Paupera Ferenc levelezése Pápa város választóival. Kulturális, szociális intézmények, vállalatok és magánosok kérelmei 1922–1928. MNL OL Z. 109.B. 4. cs. 43. tétel
- ⁸² A nemzetgyűlés új elnöke és alelnökei. Szegedi Napló. 1922. június 23., 1. old.
- Az ellenzék nem szavazott. Munkás. 1922. június 24., 2. old.
- ⁸³ A pártonkívüli képviselők külön parlamenti csoportot alakítottak. 8 órai újság. 1923. január. 14., 3. old.
- ⁸⁴ A pártonkívüliek csoportja visszautasította Andrássy Pártjának közeledését. 8 órai újság. 1923. január 25., 7. old.
- ⁸⁵ A pénzügyminiszter például, amikor magához hívatta tanácskozássra a nagy bankok vezetőit, Paupera Ferenc is köztük volt, Ullmann Adolf, Weisz Fülöp, Walder Gyula, Éber Antal mellett.
- Kállay Tibor pénzügyminiszter a korona rohamos eséséről. 8 órai újság. 1922. július 11., 1. old.
- ⁸⁶ A Magyar–Cobden Szövetség a jóvátételekről és a pénzügyi kérdésekről fog tanácskozni. Magyarország. 1922. október 13., 3. old.
- ⁸⁷ Bagdi Róbert–Hibocsányi Norbert (2020): A Földhitelbank Rt. szerepe báró dr. Kohner Adolf kapcsolatrendszerében. In: Kövér György–Pogány Ágnes–Weisz Boglárka (szerk.) Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2020. 482. old.
- ⁸⁸ Más vélemények szerint Pauperát csak a környezete (például a Tőzsde vezetői) látta volna a pénzügyminiszteri székben.
- Újabb hírek a kormány átszervezéséről. Az Est. 1923. november 7., 3. old.
- Pénzügyminiszterválság a tőzsdén. 8 órai újság. 1924. február 24., 7. old.
- ⁸⁹ Megnyílt a Magyar Tőzsde Club. Színházi Élet. 1922/52. 88–89. old.
- ⁹⁰ A hét eseményei. Dr. Paupera Ferenc a nemzetgyűlési bizottságban. Pápa és vidéke. 1924. december 21., 2. old.
- ⁹¹ Paupera belépett a kormánypártba. Esti Kurír. 1925. július 8., 2. old.
- ⁹² A választások előestélyén. Pápa és vidéke. 1926. november 14., 1. old.
- ⁹³ A pápai választókerület dr. Paupera Ferencet egyhangúlag képviselőjévé tette. Pápa és vidéke. 1926. november 17., 1. old.
- ⁹⁴ Parlamenti Almanach 1922–1927. évi Nemzetgyűlésre. (1922): 99. old.
- ⁹⁵ Lancia. Színházi élet. 1924/12. 82–84. old.
- ⁹⁶ Elárverezték Paupera Ferenc lakását. Budapesti Hírlap. 1936. január 5., 12. old.
- ⁹⁷ Paupera Ferenc mentelmi jogát 1930 októberében függesztették fel. Felfüggesztették. Pesti Napló. 1930. október 26., 4. old.
- ⁹⁸ Paupera Ferencet Pápa városa „eltette a feledés sírjába”. Pápa és vidéke. 1931. szeptember 13., 1. old.
- ⁹⁹ Bajor Gizi elvált Paupera Ferencetől – de azért méltóságos asszony marad egyelőre. Magyarország. 1932. október 21., 2. old.
- ¹⁰⁰ Meghalt Paupera Ferenc. 8 órai újság. 1943. május 22., 3. old.